

До спеціалізованої вченої ради Д 27.855.01
Університету державної фіскальної служби України

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата економічних наук, доцента Слатвінської Марини Олександрівни
на дисертаційну роботу Чаплигіна Олександра Васильовича
«Податкове стимулювання енергоефективних інвестицій в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08. – гроші, фінанси і кредит

1. Актуальність теми дисертаційної роботи. В останні роки у провідних країнах світу все більшої вагомості набуває стимулювання суб'єктів господарювання і населення до застосування енергоефективних технологій. Значну роль при цьому відіграє податкове стимулювання як метод державного регулювання. Для української економіки з її низьким рівнем конкурентоспроможності, зношеності основних фондів та високим рівнем енергоємності продукції, орієнтація на використання енергоефективних технологій сприятиме економічному зростанню. Разом з тим, обмеженість фінансових ресурсів створює перешкоди для фінансування енергоефективних проектів та вимагає пошуку альтернативних шляхів вивільнення і залучення коштів, в тому числі за допомогою податкового стимулювання. З огляду на це, податкове стимулювання інвестицій в енергоефективні технології й обладнання є актуальною проблемою як теоретико-методичного, так і прикладного характеру, оскільки вимагає досліджень щодо виявлення і впровадження дієвих інструментів в українську практику.

Подана до захисту дисертаційна робота є своєчасним дослідженням, оскільки вирішує низку невідкладних наукових завдань, спрямованих на

Університет державної фіскальної служби України СВР Д 27.855.01		
Вх. №	125	
« 17 »	06	20 16 р.

удосконалення податкового стимулювання енергоефективних інвестицій в Україні.

Дисертація є результатом ґрунтового наукового пошуку і виступає складовою частиною науково-дослідної роботи, виконаної в межах науково-дослідної теми кафедри податкової і митної справи Національного університету державної податкової служби України «Фіскально-адміністративні технології оподаткування в Україні» (державний реєстраційний номер 0108U011156).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення з дисертаційною роботою Чаплигіна Олександра Васильовича доводить, що вона вирізняється самостійністю і завершеністю, а більшість викладених у ній наукових положень, рекомендацій та висновків належно аргументовані. Дослідження за темою дисертації відповідає меті та завданням, які були визначені у роботі, а їх чітке та логічне формулювання забезпечило змістовність наведеного матеріалу та отримання обґрунтованих з науково-теоретичної точки зору висновків.

Обґрунтованість наукових результатів, зроблених висновків і внесених рекомендацій підтверджується використанням спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження на різних етапах його проведення, а саме: аналізу й синтезу, систематизації та класифікації, порівняння та узагальнення, експертного оцінювання, сценаріїв та ін.

Основні положення дисертації базуються на теоретичній та методологічній основі наукових праць відомих вітчизняних і зарубіжних авторів, фундаментальних положеннях економічної та фінансової теорії, нормативних документах, публікаціях в періодичних виданнях, інтернет-джерелах тощо. Слід відзначити, що в роботі опрацьовано великий інформаційний масив, значні обсяги статистичних даних і проведено поглиблений аналіз розвитку явища в динаміці, що дозволило отримати науково обґрунтовані висновки та

сформулювати пропозиції спрямовані на удосконалення податкового стимулювання енергоефективних інвестицій в Україні.

При виконанні першого розділу роботи «Теоретичні основи оподаткування інвестицій» здобувачем досліджено інвестиції в енергоефективність як об'єкт оподаткування (ст. 12-22), що надало можливість розкрити сутність поняття «податкове стимулювання енергоефективних інвестицій» (ст. 17) та виявити їх особливості (ст. 22-23).

Дослідження податкових інструментів в системі стимулювання інвестицій (ст. 23-31) дозволило автору умовно поділити інструменти стимулювання енергоефективних інвестицій на інформаційні, економічні та адміністративні(ст. 23-24), виявити і систематизувати найбільш поширені джерела фінансування енергоефективних інвестицій (ст. 26-27), а також здійснити класифікацію податкових інструментів за ознакою спрямованості на певний вартісний аспект інвестиційного процесу (ст. 28-29).

На окрему увагу заслуговує дослідження особливостей застосування податкових пільг як інструментів податкового стимулювання енергоефективних інвестицій (ст. 31-48), що в подальшому дало можливість здобувачу поглибити розуміння сутності «податкова пільга» її видів і форм, проаналізувати позитивні і негативні аспекти її застосування (ст. 32-44), виокремити податкові пільги, які можуть застосовуватися для стимулювання енергоефективних інвестицій в Україні (ст. 48) та надати у висновку власне бачення цього терміну (ст. 50).

При викладенні змісту другого розділу роботи «Оцінка сучасного стану оподаткування інвестицій в Україні» здобувачем досліджено вплив оподаткування на динаміку інвестицій в Україні (ст. 51-70). Проведений аналіз надав підстави стверджувати про недостатній обсяг інвестування для ефективного функціонування вітчизняної економіки і підвищення її енергоефективності, що значною мірою обумовлений низькою ефективністю системи оподаткування та виявити її основні недоліки (ст. 64-65).

Практичний інтерес має здійснений дисертантом фінансовий аналіз енергоефективного проекту як основи для прийняття рішення щодо доцільності його податкового стимулювання (ст. 70-84), що дозволило здійснити розрахунок фіскальної ефективності енергоефективних інвестицій (ст. 83) і обґрунтувати доцільність їх пільгового оподаткування.

Проведене автором оцінювання можливостей застосування податкових інструментів в процесі фінансування енергоефективних проектів міжнародними фінансовими організаціями (ст. 84-96) дозволило виявити ключових «фінансових донорів» та позитивні результати фінансування з боку міжнародних організацій (ст. 86-92), що посилює загальне позитивне враження від роботи.

У третьому розділі «Основні напрями вдосконалення податкового стимулювання енергоефективних інвестицій в Україні» розглянуто світовий досвід податкового стимулювання енергоефективних інвестицій (ст. 103-115), що надало можливість дисертанту виявити найбільш поширені податкові інструменти у провідних країнах, скласти рейтинг їх вживаності (ст. 103-104) та запропонувати застосування інвестиційного податкового кредиту в Україні для бізнесу і домогосподарств (ст. 114). Заслужують уваги виокремлені автором напрями застосування заходів щодо посилення стимулюючого характеру податкових інструментів реалізації проектів енергозбереження на макро- і мікро- рівнях (ст. 120), а також запропоновано диференціювати ставки податкового кредиту від 10 % до 40 %, і застосовувати об'ємний метод для обчислення суми інвестиційного податкового кредиту (ст. 123).

Дисертантом досліджено інституційну складову механізму оподаткування енергоефективних проектів (ст. 129-135), виявлено переваги й недоліки залучення ЕСКО до стимулювання енергоефективних інвестицій (ст. 134) та обґрунтовано доцільність створення мережі Агентств регіонального розвитку (ст. 130).

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що Чаплигіну О.В. притаманні уміння критичного оцінювання бібліографічних джерел і

статистичних даних, узагальнення результатів дослідження, формування обґрунтованих висновків і пропозицій, завдяки чому і була досягнута мета наукового дослідження, а саме: поглиблення теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо податкового стимулювання енергоефективних інвестицій в Україні.

3. Достовірність і новизна наукових положень та висновків сформульованих у дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертації, автореферату та опублікованих автором праць дає підстави стверджувати, що найбільш суттєвими науковими результатами дослідження, отриманими особисто здобувачем є:

- удосконалено понятійний апарат, зокрема трактування економічного змісту поняття «податкове стимулювання енергоефективних інвестицій» як процесу цілеспрямованого впливу держави на платників податків з метою стимулювання та розширення можливостей їх інвестування в енергоефективні технології й обладнання для зниження рівня споживання енергетичних ресурсів (с. 17). У якому, на відміну від існуючих, увага акцентується на специфіці стимулюючого впливу оподаткування, що формує стимул до інвестування в енергоефективні технології й обладнання та розширює можливості його реалізації;

- дістали подальшого розвитку рекомендації щодо удосконалення податкових інструментів стимулювання енергоефективних інвестицій в частині впровадження податкових пільг, пільгового оподаткування прибутку банків, що співпрацюють з міжнародними фінансовими організаціями у сфері кредитування енергоефективних проектів (ст. 96), а також запровадження диференційованої ставки інвестиційного податкового кредиту з особистого та корпоративного прибуткового податків залежно від цілей енергоефективних інвестицій (ст. 123-124). Запропоновані рекомендації сприятимуть розширенню джерел фінансування енергоефективних інвестицій.

– розроблено рекомендації щодо податкового стимулювання енергоефективних інвестицій на регіональному рівні, шляхом створення Агентства регіонального розвитку, яке буде виконувати функцію посередника між місцевою владою, інвесторами та підприємствами (ст.130-132). Зазначена пропозиція дозволить задіяти податкові інструменти, що знаходяться в розпорядженні органів місцевого самоврядування;

- покращено науково-практичні засади оцінювання переваг прийняття рішень щодо пільгового оподаткування доходу від здійснення енергоефективних інвестицій на основі врахування їх позитивного довгострокового впливу на стан бюджету в частині зміни бази оподаткування, зниження інфляції, рівня безробіття, зростання ВВП, покращання платіжного балансу, стабілізації валютного курсу (ст. 146-147). Зазначені засади доповнюють інструментарій, який необхідний для надання податкових пільг.

4. Практичне значення отриманих результатів дослідження.

Розроблені і обґрунтовані в дисертації теоретичні та практичні наукові положення відкривають нові можливості для подальшого вдосконалення нормативно-методичного забезпечення оподаткування енергоефективних інвестицій в ході реформування податкової системи України, а також підприємств, які здійснюють енергоефективні інвестиції. Теоретичні положення доведені до рівня практичних пропозицій і рекомендацій. Це підтверджується впровадженням основних результатів дослідження, зокрема: пропозицій стосовно критеріїв відбору підприємств для застосування пільг при оподаткуванні прибутку підприємств, отриманого від здійснення енергоефективних заходів (довідка № 4273/10/170 від 03.12.2014 р.), в діяльності Ірпінської об'єднаної державної податкової інспекції; методичних рекомендації щодо проведення фінансово-економічної оцінки інвестицій в енергоефективні проекти (довідка № 718 від 15.09.2014) ТОВ «Галерея Нобле»; методики прогнозування покращення фінансово-економічних

показників діяльності підприємства після впровадження проектів підвищення енергоефективності (довідка №834 від 05.11.2012) ТОВ «Ле Монтре Свісс».

Окремі результати дисертаційної роботи були використані у навчальному процесі Університету державної фіскальної служби України при підготовці програми вибіркової навчальної дисципліни «Європейські стандарти оподаткування для України» (довідка № 661/01-23 від 18.05.2016).

5. Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Додатковим свідченням обґрунтованості і достовірності положень та висновків, зроблених у дослідженні є їх публікація у наукових фахових виданнях та апробація результатів роботи на конференціях. За результатами дисертаційної роботи було опубліковано 13 наукових праць. Загальний обсяг публікацій становить 5,2 д.а., зокрема: 5 статей у фахових наукових виданнях, 1 у міжнародному виданні, що включене до міжнародних наукометричних баз, зокрема бази SCOPUS, EBSCOhost, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, Central and Eastern European Online Library, 1 стаття в інших виданнях, 6 матеріалів конференцій. Всі публікації за темою роботи адекватно відбивають зміст дисертації. Опубліковані наукові праці й автореферат дисертації об'єктивно та повною мірою розкривають основні положення дисертаційної роботи, отримані наукові результати, висновки та рекомендації, які винесені на захист, вичерпно характеризують мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження.

Автореферат дисертації повністю відображає основні наукові результати та висновки, сформульовані у дисертаційній роботі. Усі результати і висновки, винесені на захист, отримані автором самостійно.

6. Структура та зміст дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Чаплигіна О. В. складається зі вступу, трьох розділів, висновків по кожному розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків, які викладено на 198 сторінках тексту. Матеріали дисертації проілюстровано 24 рисунками, 22 таблицями та 10 додатками. Список використаних джерел

налічує 179 найменувань.

Логіка дослідження підпорядкована поставленій меті та завданням, визначає структуру роботи. Структура дисертаційної роботи узгоджується з назвою, метою та завданнями дослідження, її оформлення відповідає чинним вимогам, наукові положення викладено конкретно, логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень проблеми.

Основні результати дисертаційної роботи Чаплигіна Олександра Васильовича «Податкове стимулювання енергоефективних інвестицій в Україні» відповідають паспорту наукової спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

7. Дискусійні положення та зауваження до роботи. Підкреслюючи важливість проведеного дослідження, відзначаючи його позитивні сторони й оригінальний підхід до вирішення поставлених у роботі проблем, вважаємо за необхідне зупинитися на окремих суперечливих та дискусійних моментах, які потребують додаткової аргументації, а саме:

1. На сторінці 23 дисертант акцентує увагу, що максимального ефекту при виборі певного інструменту стимулювання енергоефективних інвестицій можна досягти лише при комплексному застосуванні кількох методів державного стимулювання. Однак, автором не зазначається про які саме методи йдеться і не здійснюється розрахунок варіантів їх поєднання та можливих наслідків для економіки. Вбачається за доцільне глибше розглянути це питання.

2. Дискусійною та недостатньо обґрунтованою є позиція здобувача стосовно віднесення податкового стимулювання і фінансування з боку МФО рис.1.1. (ст.24) до економічних інструментів, зважаючи на те, що податкове стимулювання та фінансування це процеси, а не інструменти. Крім того податкове стимулювання виступає підфункцією податкового регулювання, про що автор зазначає на ст.115, а отже не може бути інструментом.

3. В роботі простежується необґрунтоване взаємозаміщення понять «інструмент» і «процес», що призводить до некоректного розкриття змісту

деяких дефініцій. Це стосується безпосередньо такого поняття як «енергоефективні інвестиції» ст. 17, ст.50.

Крім того має місце суперечливість у розкритті змісту поняття «енергоефективні інвестиції», оскільки в дисертації пропонується під ним розуміти «процес поточного інвестування у енергоефективні технології» (ст. 17) та «всі види майнових та інтелектуальних цінностей...» (ст. 17). Вважається за доцільне обґрунтувати бачення автора.

4. Дискусійною є точка зору здобувача щодо включення принципів рис. 3.4 (ст. 18) до внутрішньої складової механізму податкового стимулювання енергоефективних інвестицій, виходячи з визначення «механізм», що надане на ст. 116.

5. Автору доцільно було б надати власне бачення таких ключових понять як «процес інвестування», «інвестиційний процес», «податкові інструменти», «податкові стимули», «система стимулювання інвестицій», а також обґрунтувати ототожнення понять «податкова система» та «система оподаткування», що має місце на ст. 2-13. Це значно покращило б роботу.

6. Виходячи зі специфіки дослідження, вбачається за доцільне розширити критерії ефективності, що запропоновані дисертантом у рис. 3.4 (ст. 18), включивши до них критерій екологічної ефективності і оцінивши його.

Хоча наведені зауваження та дискусійні положення вказують на деякі неточності і суперечливі аспекти дослідження, проте в цілому вони тільки підкреслюють теоретичну складність обраної теми, її практичну важливість та актуальність.

8. Загальний висновок. В цілому, оцінюючи зміст дисертації позитивно, слід зазначити що вона є самостійною та завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати, що в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання – поглиблення теоретичних засад і надання практичних рекомендацій щодо податкового стимулювання енергоефективних інвестицій в Україні.

Тема дисертації та її зміст відповідають профілю спеціалізованої вченої ради Д 27.855.01 Університету державної фіскальної служби України і паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Дисертація містить висунуті на прилюдний захист теоретичні узагальнення, аналітичні розробки, висновки і пропозиції, які відповідають суспільним потребам.

Зміст автореферату у лаконічній формі відображає основні положення дисертаційної роботи. За змістом та оформленням дисертація Чаплигіна Олександра Васильовича на тему: „Податкове стимулювання енергоефективних інвестицій в Україні” відповідає вимогам щодо кандидатських дисертацій, а саме пп. 9, 11, 12, 13,14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами та доповненнями від 19.08.2015 року №656), а її автор - Чаплигін Олександр Васильович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

**Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Одеського національного
економічного університету**

М. О. Слатвінська

